

ВПЛИВ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

© 2014 ГОРПИНЧЕНКО А. П.

УДК 658.14 (477)

Горпинченко А. П. Вплив структури джерел фінансових ресурсів на фінансову стійкість підприємств торгівлі в Україні

Метою статті є дослідження динаміки та структури формування джерел фінансових ресурсів підприємств, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібна торгівля в Україні, обґрунтування їх впливу на фінансову стійкість, фінансову рівновагу та стабільність розвитку підприємств. У статті здійснено аналіз структури балансу торговельних підприємств України, який засвідчив чітко виражену диспропорцію між власними та позиковими коштами, вкрай низьку питому вагу власного та високу частку позикового капіталу в загальній структурі формування джерел фінансових ресурсів. Проаналізовано абсолютні та відносні показники фінансової стійкості підприємств торгівлі за коефіцієнтним та агрегатним підходами. Надано порівняльну оцінку структури активів і капіталу з позиції її впливу на рівень фінансової стійкості та фінансової рівноваги підприємств. На основі аналізу зроблено висновок про нестійкий та кризовий стан переважної більшості торговельних підприємств, що здійснюють свою фінансово-господарську діяльність в Україні, їх високу залежність від позикових коштів, фінансову нерівновагу активів і капіталу, дотримання агресивної стратегії фінансування активів, що несе високий ризик для стабільного розвитку в поточному та довгостроковому періодах. Визначено основні напрями вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами та підвищення фінансової стійкості підприємств торгівлі в Україні: оптимізація вертикальної та горизонтальної структури балансу підприємств; проведення політики поступового зростання частки власних фінансових ресурсів у загальному капіталі та фінансуванні активів; мінімізація вартості та ризику залучення позикового капіталу; забезпечення прийнятної рівня фінансової міцності, ліквідності, платоспроможності; реалізація стратегії максимізації фінансової рентабельності з урахуванням впливу макроекономічних чинників зовнішнього середовища.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансова стійкість, структура активів і капіталу, торгівля.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Формул:** 1. **Бібл.:** 11.

Горпинченко Анастасія Павлівна – аспірантка, кафедра фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: nastyaestet@rambler.ru

УДК 658.14 (477)

UDC 658.14 (477)

Горпинченко А. П. Влияние структуры источников фінансовых ресурсов на финансовую устойчивость предприятий торговли в Украине

Goprynchenko Anastasiya P. Influence of the Structure of Financial Resources Channels on the Financial Stability of the Trading Enterprises in Ukraine

Целью статьи является исследования динамики и структуры формирования источников фінансовых ресурсов предприятий, основным видом экономической деятельности которых является оптовая и розничная торговля в Украине, обоснование их влияния на финансовую устойчивость, финансовое равновесие и стабильность развития предприятий. В статье осуществлен анализ структуры баланса торговых предприятий Украины, который показал четко выраженную диспропорцию между собственными и заемными средствами, крайне низкий удельный вес собственного и высокую долю заемного капитала в общей структуре формирования источников фінансовых ресурсов. Проанализированы абсолютные и относительные показатели финансовой устойчивости предприятий торговли с использованием коэффициентного и агрегатного подходов. Дана сравнительная оценка структуры активов и капитала с позиции ее влияния на уровень финансовой устойчивости и финансового равновесия предприятий. На основе анализа сделан вывод о неустойчивом и кризисном состоянии подавляющего большинства торговых предприятий, которые осуществляют свою финансово-хозяйственную деятельность в Украине, их высокую зависимость от заемных средств, финансовое неравновесие активов и капитала, приверженность агрессивной стратегии финансирования своих активов, что несет высокий риск для стабильного развития в текущем и долгосрочном периодах. Определены основные направления совершенствования системы управления финансовыми ресурсами и повышения финансовой устойчивости предприятий торговли в Украине: оптимизация вертикальной и горизонтальной структуры баланса предприятий; проведение политики постепенного роста доли собственных фінансовых ресурсов в общем капитале и финансировании активов; минимизация стоимости и риска привлечения заемного капитала; обеспечение приемлемого уровня финансовой прочности, ликвидности, платежеспособности; реализация стратегии максимизации финансовой рентабельности с учетом влияния макроэкономических факторов внешней среды.

The purpose of this article is the study of the dynamics and structure of financial resources channels' formation of enterprises whose main economic activity is the wholesale and retail trade in Ukraine, study their impact on financial stability, financial stability and balance development of enterprises. The article presents the analysis of the structure of the balance of trade enterprises of Ukraine, which showed a distinct disparity between equity and debt, an extremely low proportion of equity and highly leveraged capital structure formation in general channels of financial resources. The absolute and relative financial stability of the trade using coefficient and aggregate approaches were analyzed. A comparative evaluation of assets and capital positions of its impact on financial stability and the financial equilibrium of enterprises was conducted. Based on the analysis it was concluded that the unstable state of crisis and the vast majority of traders who carry out their financial and economic activity in Ukraine, their high dependence on borrowed funds, financial assets and capital imbalance, commitment to an aggressive strategy of financing its assets, which carries a high risk for sustainable development in the current and long-term periods. The main directions of improving the management of financial resources and to improve the financial sustainability of trade in Ukraine: optimization of the vertical and horizontal structure of the balance of enterprises; the policy of a gradual increase in the share of own financial resources in the total capital and asset finance; minimize the cost and risk of attracting loan capital; an acceptable level of financial strength, liquidity, solvency; implementation of strategies to maximize financial profitability with the influence of macroeconomic factors in the external environment.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовая устойчивость, структура активов и капитала, торговля.

Key words: financial resources, financial stability, the structure of assets and capital, trade.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Формул:** 1. **Библ.:** 11.

Pic.: 3. **Tabl.:** 2. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 11.

Горпинченко Анастасія Павлівна – аспірантка, кафедра фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

Goprynchenko Anastasiya P. – Postgraduate Student, Department of Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: nastyaestet@rambler.ru

E-mail: nastyaestet@rambler.ru

Фінансова стійкість будь-якого підприємства є однією з головних умов його стабільного функціонування та динамічного розвитку в ринкових умовах. Належний рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання гарантує його платоспроможність, стабільну прибутковість, обумовлює його незалежність від різких змін ринкової кон'юнктури зовнішнього середовища, знижує ризик банкрутства.

Успішний розвиток сучасного торговельного підприємства залежить від ефективно працюючої системи управління його фінансовими ресурсами на стадіях їх формування, розподілу, використання та повернення в процесі фінансово-господарської діяльності на основі розширеного відтворення. У системі управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання важливо дотримуватися рівноваги між джерелами формування ресурсів і напрямками їх інвестування з метою побудови раціональної структури активів і капіталу, забезпечення стабільного фінансового стану та фінансових результатів. Достатня наявність та рівновага фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансовий добробут торговельного підприємства: рентабельність, платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість.

З огляду на вищевикладене актуальним стає дослідження сучасного стану та тенденцій формування джерел фінансових ресурсів підприємств, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібна торгівля, проведення ґрунтовного аналізу динаміки та структури їх активів і капіталу за останні роки, надання оцінки абсолютним та відносним показникам фінансової стійкості, визначення її впливу на рівень платоспроможності, фінансового ризику та стабільності розвитку торговельних підприємств в Україні.

В економічній літературі зустрічаються різні наукові підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Значний внесок у розвиток теорії управління капіталом, його структурою та вартістю з позиції забезпечення фінансової стійкості підприємства зробили відомі зарубіжні вчені-економісти, а саме: Л. Бернштейн (*L. Bernstein, 2006*) [3], Е. Бригхем, М. Ергхардт (*E. Brigham, M. Ehrhardt, 2008*) [4], С. Майєрс, Н. Майлуф (*S. Myers, N. Majluf, 1984*), Ф. Модільяні, М. Міллер (*F. Modigliani, M. H. Miller, 1958, 1963*), Ф. Фабоззі (*F. Fabozzi, 2008*) [5] та ін. На думку західних науковців, головним принципом формування капіталу підприємства повинно стати досягнення його оптимальної структури, яка не порушує фінансової стійкості, сприяє мінімізації середньозваженої вартості власних і позикових джерел капіталу, максимізації фінансової рентабельності та ринкової вартості підприємства.

Питання забезпечення фінансової стійкості та стабільності розвитку суб'єктів господарювання, методичний інструментарій їх фінансової оцінки досліджували у своїх працях відомі вітчизняні та російські економісти: Л. О. Ващенко [6], Л. А. Костирко [7], Л. А. Лахтіонова [8], О. Г. Мендрул [9], Г. В. Савицька [10], В. А. Сидун [11], М. Д. Білик, Л. О. Лігоненко, А. М. Поддєрьогін, О. О. Терещенко, М. С. Абрютіна, М. И. Баканов, А. В. Грачов, В. В. Ковальов, М. Н. Крейнина, Р. С. Сайфулін, Е. С. Стоянова, А. Д. Шеремет та ін.

Водночас, на нашу думку, потребують подальшого дослідження сучасні тенденції формування джерел фінансових ресурсів підприємств України в розрізі видів економічної діяльності та питання оцінки впливу цих процесів на фінансову стійкість і стабільність розвитку суб'єктів господарювання.

Цілями статті є дослідження динаміки і структури формування джерел фінансових ресурсів підприємств торгівлі в Україні; оцінка абсолютних і відносних показників їх фінансової стійкості та обґрунтування на цій основі її типу; аналіз структури активів і капіталу з позиції її впливу на рівень фінансової стійкості, фінансової рівноваги та стабільності розвитку торговельних підприємств; обґрунтування напрямів оптимізації формування структури джерел фінансових ресурсів підприємств торгівлі в умовах мішаного внутрішнього та зовнішнього середовища.

Аналіз структури балансу (розділів активу та пасиву) підприємств України, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів станом на 01.01.2009 – 01.01.2013 рр., засвідчив дуже низьку питому вагу власного капіталу та високу частку позикового капіталу в загальній структурі формування фінансових ресурсів підприємств оптової та роздрібною торгівлі в порівнянні з іншими видами економічної діяльності [1], (табл. 1, рис. 1, рис. 2).

Так, на початок 2009 р. частка власного капіталу підприємств торгівлі становила 10,49%, а протягом п'яти років знизилася до 9,57% (– 0,92%). У той же період спостерігається збільшення питомої ваги поточних зобов'язань: з 74,59% до 76,21% (+1,62%). Загалом, частка довгострокових і поточних зобов'язань (довгострокових і короткострокових кредитів банків, поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та за розрахунками) на початок 2013 р. у підприємствах оптової та роздрібною торгівлі становила 89,85%. Така нерівна структура джерел фінансових ресурсів, що склалася в підприємствах торгівлі України, свідчить про яскраво виражену диспропорцію між власними та позиковими коштами у формуванні капіталу цих підприємств.

Особливості фінансово-господарської діяльності торговельних підприємств України в сучасних ринкових умовах, на наш погляд, суттєво вплинули на формування структури джерел їх капіталу, де співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами становить приблизно як 10% до 90% і є далеким від оптимальної структури капіталу, яка б забезпечувала необхідний рівень фінансової стійкості та стабільності даних підприємств.

Специфіка ведення бізнесу торговельними компаніями передбачає наявність постійного попиту на кредитні ресурси. За даними НБУ, обсяг нових кредитів, отриманих підприємствами торгівлі у 2012 – 2013 рр., становив 624,6 млрд грн, що сформувало майже половину загального обсягу нових кредитів нефінансових корпорацій у зазначеному періоді. Банки охоче кредитують торговельну сферу, оскільки якість обслуговування кредитів є прийнятною (станом на 01.08.2013 р. рівень простроченої заборгованості не перевищував 10%). Торговельні компанії активно користуються овердрафтами та кредитами на поповнення обігових коштів. Переважна частина їх кредитного портфеля представлена короткостроковими кредитами: майже 67% їх портфелю складають кредити з терміном погашення до 1 року, 26,7% – від 1 до 5 років. Частка кредитів у національній валюті становить 71% [2].

У процесі формування фінансових ресурсів підприємствам торгівлі необхідно визначити оптимальну структуру їхніх джерел і в кожному конкретному випадку детально аналізувати доцільність залучення довгострокових і короткострокових позикових коштів з урахуванням їх

Динаміка структури балансу підприємств торгівлі в Україні станом на 01.01.2009 – 01.01.2013 рр.

Показники активів і капіталу	на 01.01.2009 р.	на 01.01.2010 р.	на 01.01.2011 р.	на 01.01.2012 р.	на 01.01.2013 р.	Зміни 01.01.2013 до 01.01.2009, %
АКТИВ						
I. Необоротні активи, млн грн	143589,8	158241,3	166153,4	162050,5	186704,4	130,03
Питома вага, %	21,24	21,01	19,37	17,25	16,77	- 4,47
II. Оборотні активи, млн грн	524386,6	586532,9	683572,2	767802,4	914972,8	174,48
Питома вага, %	77,57	77,87	79,68	81,72	82,21	+ 4,64
III. Витрати майбутніх періодів, млн грн	7957,2	8337	8098,3	9449,1	10968,7	137,85
Питома вага, %	1,18	1,11	0,94	1,01	0,99	- 0,19
IV. Необоротні активи та групи вибуття, млн грн	77,3	68,8	76,3	255,1	373,6	483,31
Питома вага, %	0,01	0,01	0,01	0,03	0,03	+ 0,02
БАЛАНС, млн грн	676010,9	753180	857900,2	939557,1	1113019,5	164,65
Питома вага, %	100	100	100	100	100	100
ПАСИВ						
I. Власний капітал, млн грн	70917,6	73638	89170,8	103240,2	106525,9	150,21
Питома вага, %	10,49	9,78	10,39	10,99	9,57	- 0,92
II. Забезпечення наступних витрат і платежів, млн грн	3110,4	3661,9	3541,6	4172,2	4595,4	147,74
Питома вага, %	0,46	0,49	0,41	0,44	0,004	- 0,46
III. Довгострокові зобов'язання, млн грн	96990,3	102780,3	113176,5	127927,8	151796,6	156,51
Питома вага, %	14,35	13,65	13,19	13,62	13,64	- 0,71
IV. Поточні зобов'язання, млн грн	504243,3	572502,2	650832,4	702602,9	848229,4	168,22
Питома вага, %	74,59	76,01	75,86	74,78	76,21	+ 1,62
V. Доходи майбутніх періодів, млн грн	749,3	597,6	1178,9	1614	1872,2	249,86
Питома вага, %	0,11	0,08	0,14	0,17	0,17	+ 0,06
БАЛАНС, млн грн	676010,9	753180	857900,2	939557,1	1113019,5	164,65
Питома вага, %	100	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано автором на основі даних [1].

ціни та фінансових ризиків, а також їх впливу на дохідність, платоспроможність та фінансову стійкість торговельного підприємства.

В економічній літературі [6, 8, 10] поширені різні підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Більшість авторів фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників.

За абсолютний показник фінансової стійкості приймають наявність власних оборотних коштів, яка визначається як різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями або як різниця між власним капіталом і необоротними активами підприємства. Наявність власного оборотного капіталу характеризує фінансову незалежність підприємства та його фінансовий стан.

Щодо відносних показників, то виділяються три методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості підприємства: 1) коефіцієнтний; 2) агрегатний; 3) інтегральний [6, 8, 10]. За коефіцієнтним підходом розраховуються показники капіталізації, за допомогою яких оцінюється фінансовий стан підприємства з позицій структури джерел фінансових ресурсів і коефіцієнти покриття, які характе-

ризують фінансову стійкість з позицій витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел залучених коштів. За «агрегатним підходом» важливим показником, який характеризує фінансову стійкість суб'єкта господарювання, є вид джерел фінансування матеріальних оборотних коштів. Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають чотири типи фінансової стійкості підприємства: абсолютна, нормальна стійкість, нестійкий та кризовий стан.

З метою оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі в Україні нами здійснено розрахунок основних коефіцієнтів капіталізації у динаміці станом на 01.01.2009 – 01.01.2013 рр. і порівняно їх з рекомендованими нормативними значеннями. Також розраховано абсолютні показники фінансової стійкості підприємств торгівлі, які свідчать про надлишок або нестачу власних оборотних коштів та інших джерел формування запасів, що дозволяє визначити тип фінансової стійкості торговельних підприємств України за досліджуваний період (табл. 2).

Як показали розрахунки, наведені в табл. 2, майже всі відносні коефіцієнти, які характеризують структуру капіталу підприємств торгівлі в Україні (автономії, фінансового ризику, концентрації позикового капіталу, маневреності власного

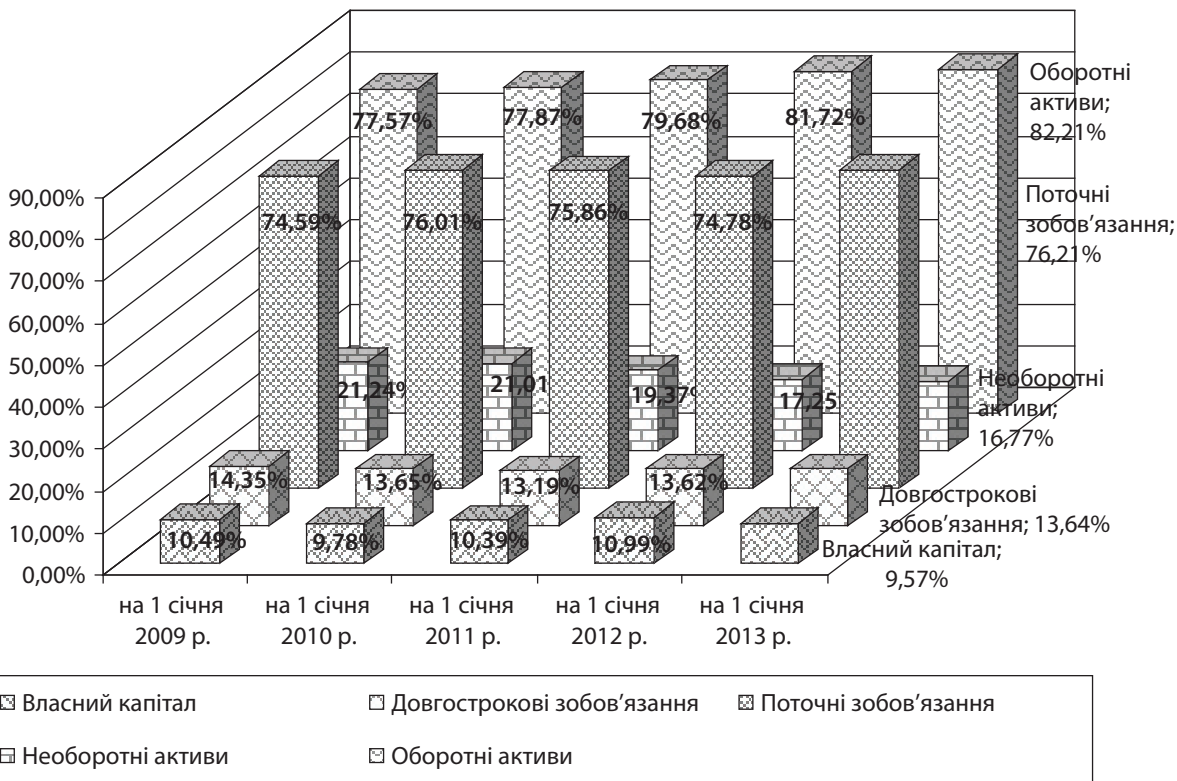

Рис. 1. Динаміка структури активів і капіталу підприємств торгівлі України станом на 01.01.2009 – 01.01.2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі табл. 1 і даних [1].

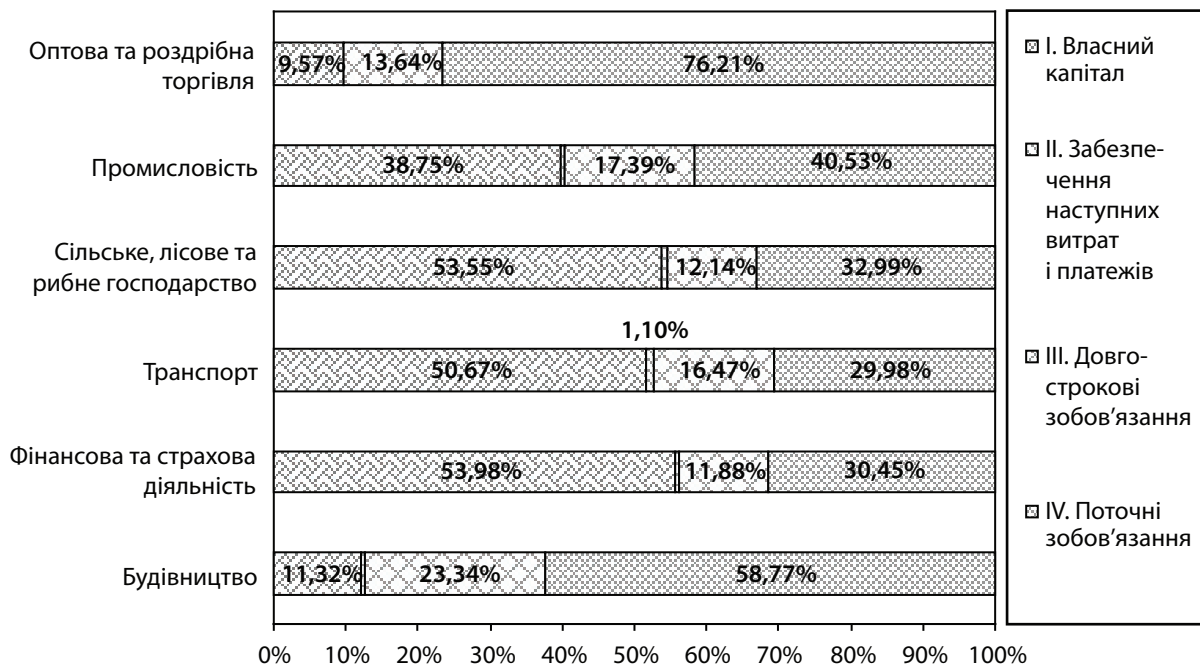

Рис. 2. Порівняльна структура капіталу підприємств України за основними видами економічної діяльності на 01.01.2013 р.

Джерело: Побудовано автором на основі даних [1].

капіталу тощо), є далекими від нормативних значень і свідчать про низький рівень фінансової стійкості торговельних підприємств та їх високу залежність від залучення позикового капіталу у своїй фінансово-господарській діяльності.

За абсолютними показниками наявності власних оборотних коштів, функціонуючого капіталу, загальної ве-

личини основних джерел формування запасів, як свідчать дані табл. 2, торговельні підприємства України на початок 2012 – 2013 рр. вийшли із кризового стану ($\Phi^{BOK} < 0$; $\Phi^{FK} < 0$; $\Phi^{3A} < 0$) і перейшли до нестійкого фінансового становища ($\Phi^{BOK} < 0$; $\Phi^{FK} < 0$; $\Phi^{3A} \geq 0$).

Показники фінансової стійкості підприємств торгівлі в Україні станом на 01.01.2009 – 01.01.2013 рр.

Показники фінансової стійкості (нормативне значення)	на 01.01. 2009 р.	на 01.01. 2010 р.	на 01.01. 2011 р.	на 01.01. 2012 р.	на 01.01. 2013 р.	Зміни 01.01.2013 до 01.01.2009
I. Показники структури джерел фінансових ресурсів, (коефіцієнти капіталізації)						
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії); ($\geq 0,5$)	0,105	0,098	0,104	0,110	0,096	- 0,009
2. Коефіцієнт фінансової залежності; (≤ 2)	9,533	10,228	9,621	9,099	10,448	+ 0,915
3. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу; ($\leq 0,5$)	0,889	0,897	0,891	0,884	0,898	+ 0,009
4. Коефіцієнт фінансового ризику (співвідношення позикового та власного капіталу); (≤ 1)	8,478	9,170	8,568	8,045	9,388	+ 0,91
5. Коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу; (≥ 1)	0,118	0,109	0,117	0,124	0,107	- 0,011
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу; (> 0)	-1,025	-1,149	-0,863	-0,570	-0,753	+ 0,272
6. Коефіцієнт маневреності власного та довгострокового капіталу; ($> 0,3$)	0,145	0,103	0,179	0,299	0,277	+ 0,132
7. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,040	0,025	0,050	0,093	0,079	+ 0,039
8. Індекс постійного активу; (≤ 1)	2,025	2,149	1,863	1,570	1,753	- 0,272
II. Абсолютні показники фінансової стійкості, (млн грн)						
1. Наявність власних оборотних коштів (ВОК)	-72672,2	-84603,3	-76982,6	-58810,3	-80178,5	- 7506,3
2. Наявність власних оборотних і довгострокових позикових джерел (ФК)	24318,1	18177,0	36193,9	69117,5	71618,1	+47300,0
3. Загальна величина основних джерел формування коштів (ЗД)	99787,2	91064,9	111458,8	165457,4	191616,3	+91829,1
4. Оборотні активи в запасах ТМЦ	110961,3	114108,5	130783,4	156535,9	186463	+75501,7
5. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-183633,5	-198711,8	-207766	-215346,2	-266641,5	- 83008,0
	$\Phi^{ВОК} < 0$					
6. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових джерел	-86643,2	-95931,5	-94589,5	-87418,4	-114844,9	- 28201,7
	$\Phi^{ФК} < 0$					
7. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел формування запасів	-11174,1	-23043,6	-19324,6	8921,5	5153,3	+16327,4
	$\Phi^{ЗД} < 0$		$\Phi^{ЗД} \geq 0$			

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1.

Формування раціональної структури капіталу (активів і пасивів) є одним із найважливіших завдань будь-якого підприємства, від чого значною мірою залежить стабільний фінансовий стан та фінансові результати господарської діяльності. Співвідношення між основним та оборотним капіталом, власним і позиковим має принципове значення в побудові стратегії фінансування активів підприємства за рахунок різних джерел фінансових ресурсів.

На наш погляд, найбільш точно розкриває сутність фінансової стійкості підприємства Г. В. Савицька: «Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому й зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику» [10, с. 234].

«Золоте правило балансу» вимагає, щоб основний капітал (необоротні активи) фінансувався переважно із власних коштів підприємства, а оборотний капітал (оборотні активи) – за рахунок позикового капіталу. «Золоте правило фінансування» потребує реалізації двох умов [10, 11]:

$$1. \frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}} \leq 1;$$

$$2. \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткострокові пасиви}} \geq 1. \quad (1)$$

Дотримання основних правил фінансування забезпечує стабільну ліквідність і платоспроможність підприємства, фінансову стійкість та мінімізує фінансові ризики. Залежно від обраної фінансової стратегії існують три принципові підходи до фінансування різних груп активів суб'єктів господарювання: консервативний, помірний, агресивний [8].

Структуру активів підприємств торгівлі України та джерел їх фінансування (пасивів) станом на 01.01.2012 – 01.01.2013 рр. наведено на рис. 3.

Як показав порівняльний аналіз (див. рис. 3), протягом досліджуваного періоду підприємства торгівлі в Україні дотримувалися переважно «агресивної стратегії» фінансування своїх активів. Про це свідчить «вертикальна» та «горизонтальна» структура балансу торговельних підприємств: співвідношення між необоротними та оборотними активами; власним і позиковим капіталом (довгостроковим і короткостроковим). Необоротні активи протягом останніх двох років фінансувалися на 64 – 57% за рахунок власного капіталу, інші 36 – 43% – за рахунок довгострокових позикових коштів. Оборотні активи фінансувалися виключно за рахунок позикових коштів, як довгострокових, так і короткострокових. Питома поточних зобов'язань та короткострокових кредитів у фінансуванні оборотного капіталу торговельних підприємств України складала станом на 01.01.2012 – 01.01.2013 рр.: 91,5 – 92,7% (+1,2%).

Така нерівноважена структурна політика формування балансу підприємств торгівлі, що проводилася протягом останніх п'яти років, засвідчила значну недостатність фінансування їх активів за рахунок власного капіталу, наявність значного дефіциту власних фінансових ресурсів, високу залежність від позикового капіталу, що спричинило високий

ризик для платоспроможності, фінансової стабільності, ефективності розвитку торговельних підприємств України.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи основні результати дослідження динаміки і структури формування активів і капіталу торговельних підприємств України, можна сформулювати основні напрями вдосконалення та оптимізації системи управління їх фінансовими ресурсами в сучасних умовах розвитку:

- ✦ основною вимогою формування активів і капіталу підприємств торгівлі в Україні повинна стати оптимізація вертикальної та горизонтальної структури їхнього балансу з метою забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та фінансової рівноваги, збільшення рентабельності вкладеного капіталу та зниження фінансового ризику;
- ✦ розробка та реалізація довгострокової політики поступового збільшення питомої ваги власних фінансових ресурсів у загальній структурі формування капіталу та фінансуванні активів торговельних підприємств;
- ✦ пошук і залучення позикових фінансових ресурсів на фінансовому ринку країни з урахуванням їх вартості, терміну повернення та мінімально допустимого ризику для фінансової стійкості торговельних підприємств;

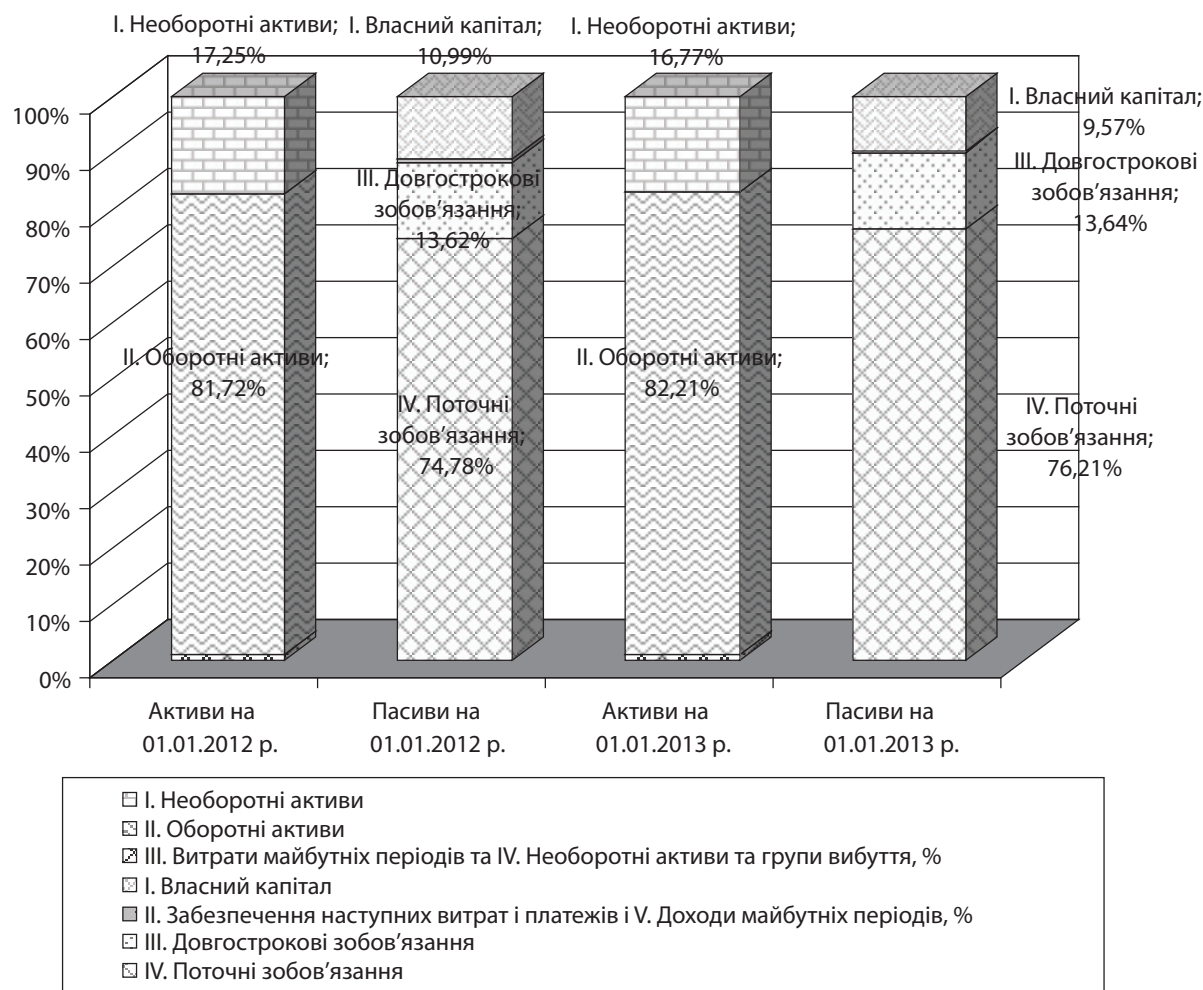

Рис. 3. Співвідношення структури активів та джерел капіталу підприємств торгівлі України станом на 01.01.2012 – 01.01.2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі табл. 1.

- ✦ урахування вартості різних джерел фінансових ресурсів у процесі оптимізації їх структури за критеріями мінімізації середньозваженої вартості загального капіталу, досягнення оптимального рівня фінансового ризику, забезпечення визначеного запасу фінансової міцності, зростання фінансової рентабельності підприємства;
- ✦ проведення поточної та довгострокової політики формування активів і капіталу торговельних підприємств з урахуванням визначеного рівня їх ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, реалізації політики зростання й раціонального розподілу прибутку в процесі розширеного відтворення;
- ✦ оцінка перспектив стабільного функціонування та ефективного розвитку підприємств торгівлі в Україні з урахуванням реальної ринкової кон'юнктури та впливу макроекономічних чинників зовнішнього середовища. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.org/uk/Noviny/new2013_u/new_u10.html>.
2. Офіційний сайт Національного банку України. Заборгованість підприємств торгівлі за кредитами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.bank.gov.ua>>.
3. **Bernstein L. A.** Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation / L.A. Bernstein, John J. Wild. – McGraw Hill, 2006. – 738 p.
4. **Brigham E. F.** Financial management: theory and practice / E. F. Brigham, M. C. Ehrhardt. – Thomson South-Western, 2008. – 1074 p.
5. **Fabozzi F. J.** Financial Management and Analysis / F. J. Fabozzi. – John Wiley & Sons, Inc., 2008. – 1022 p.
6. **Ващенко Л. О.** Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення : монографія / Л. О. Ващенко, П. М. Сухарев. – Донецьк : «Вебер», 2007. – 185 с.
7. **Костирко Л. А.** Стратегія фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта : методологія і організація : монографія / Л. А. Костирко. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. І. Дала, 2002. – 560 с.
8. **Лактіонова Л. А.** Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. А. Лактіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
9. **Мендрул О. Г.** Управління вартістю підприємств : монографія / О. Г. Мендрул. – К. : КНЕУ, 2002. – 272 с.
10. **Савицька Г. В.** Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник / Г. В. Савицька. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
11. **Сидун В. А.** Оптимизация источников формирования финансовых ресурсов предприятий розничной торговли : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.07.05 / В. А. Сидун ; Харьк. гос. акад. техн. та орган. пит. – Х., 1998. – 18 с.

REFERENCES

- Bernstein, L. A., and John, J. *Wild Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation*: McGraw Hill, 2006.
- Brigham, E. F., and Ehrhardt, M. C. *Financial management: theory and practice*: Thomson South-Western, 2008.
- Fabozzi, F. J. *Financial Management and Analysis*: John Wiley & Sons, Inc., 2008.
- Kostyrko, L. A. *Stratehiia finansovo-ekonomichnoi diialnosti hospodariuuchoho sub'iekta : metodolohiia i orhanizatsiia* [The strat-

egy of financial and economic activity of the entity: methodology and organization]. Luhansk: SNU im. V. I. Dalia, 2002.

Lakhtionova, L. A. *Finansovyi analiz sub'ektiv hospodariuvania* [Financial analysis of business entities]. Kyiv: KNEU, 2001.

Mendrul, O. H. *Upravlinnia vartistiu pidpriemstv* [Cost Management businesses]. Kyiv: KNEU, 2002.

"Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti" [Balance structure of enterprises by economic activity]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.org/uk/Noviny/new2013_u/new_u10.html

Savytska, H. V. *Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpriemstva* [Economic analysis of the company]. Kyiv: Znannia, 2005.

Sidun, V. A. "Optimizatsiia istochnikov formirovaniia finansovykh resursov predpriiaty roznychoy torgovli" [Optimization of sources of financial resources retailers]. *Avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk*: 08.07.05, 1998.

Vashchenko, L. O., and Sukharev, P. M. *Analiz finansovoho stanu pidpriemstv: informatsiine ta metodychne zabezpechennia* [Analysis of the financial situation of enterprises informational and methodological support]. Donetsk: Veber, 2007.

"Zaborhovanist pidpriemstv torhivli za kredytamy" [Debt trading enterprises on loans]. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. <http://www.bank.gov.ua>

Науковий керівник – Близнюк О. П.,

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів Харківського державного університету харчування та торгівлі